

สรุปเรื่องพระอภัยมณี ตอน พระอภัยมณีหนีนางผีเสื้อสมุทร

คุณค่าทางสติปัญญา ในบรรดานิทานคำกลอนด้วยกันแล้ว เรื่องพระอภัยมณี

นับว่ามีคุณค่ามากที่สุดในเรื่องต่างๆ ต่อไปนี้

๑. จินตนาการของผู้แต่ง สุนทรภู่มีจินตนาการกว้างไกลมาก

แปลกใหม่ ไม่ซ้ำแบบใคร ไม่ว่าจะเป็น ความหัตถ์ของท้องทะเล พุติการณ์ในสนามรบเมืองลังกา

ลักษณะและนิสัยใจคอของชนชาติภาษาต่างๆ รวมทั้งจินตนาการล่วงหน้าทางวิทยาศาสตร์ เช่น

เรือโจรสล่อง ซึ่งบรรยายว่า

มีกำปั่นนั้นยาวยี่สิบเส้น	กระทำเป็นตึกบ้านสถานถิ่น
หมากมะพร้าวสัมสุกปลูกไว้กิน	ไม่รู้สิ้นแอมโอสโกชนา
เลี้ยงทั้งแพะแกะไถ่สุกรห่าน	ศุขสารม้ามิ่งมิงสา
มีกำปั่นห้าร้อยลอยตามมา	เครื่องศัตราสำหรับครบทุกลำ

หรือ สำเกยนต์ของพราหมณ์โมรา ซึ่งเล่นบนบก ในน้ำและในอากาศก็ได้ ซึ่งปัจจุบันก็มี

รถสะเทินน้ำสะเทินบกในลักษณะเดียวกับสำเกยนต์ดังกล่าว นอกจากนี้ยังมีเหตุการณ์

เกิดขึ้นก่อนสุนทรภู่เกิดเล็กน้อยคือ เมื่อ พ.ศ.๒๓๒๖ ภูเขาไฟชื่อ กรากราตัว ซึ่งอยู่เกาะ

ระหว่างชวาและสุมาตรา ได้ระเบิดขึ้น ทำให้เมืองล่มหายไปทั้งเมือง สุนทรภู่อีกสร้าง

จินตนาการว่าเป็นเมืองของท้าวปัทมา เมื่อสุดสาครออกตามหาพระอภัยมณีผ่านเมืองนี้

มีกลอนบรรยายว่า ถึงเมืองล่มจมสมุทรมนุษย์ม้วย ประกอบด้วยยักษ์พิณพิณผิวดิบ เห็นมนุษย์

สุดยอดปากยิบยิบ เสียงซุบซิบเสแสร้งจำแลงกาย

๒. **ความรู้เรื่องคติธรรม** คำสอนต่างๆ มีมากมายในเรื่อง

พระอภัยมณี คติพจน์เหล่านี้เหมาะสม กับกาลเวลาอยู่เสมอ และมีผู้จำได้มาก เช่น

บูรณว่าถ้าเหลือกำลังลาก

ให้ออกปากบอกแขกช่วยแบกหาม

(สามพราหมณ์พูดกับศรีสุวรรณ ตอนศรีสุวรรณหลงรักนางเกษรา)

รู้อะไรไม่ว่ารู้วิชา

รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี

(โยคีสอนสุดสาครตอนช่วยขึ้นจากเหว)

ด้วยวิสัยในประเทศทุกเขตแคว้น

ถึงโกรธแค้นความรักก็หักหาย

อันความจริงหญิงก็มีขยงด้วยชาย

ชายก็ตายลงด้วยหญิงจริงดังนี้

(สามพราหมณ์พูดกับศรีสุวรรณตอนศึกสังกา)

๓. **ความรักและความกตัญญู** สุนทรภู่ได้นำความรักประเภทต่างๆ

มาแสดงให้เห็นในเรื่อง พระอภัยมณีอย่างเป็นจริงเป็นจัง ไม่ว่าจะเป็นความรักระหว่างบิดามารดา

กับบุตร เช่น พระอภัยมณีกับสินสมุทร ความรักความเมตตาในเพื่อนมนุษย์ของพระโยคี

เกาะแก้วพิสดาร ความรักระหว่างเพื่อนเช่น สามพราหมณ์กับศรีสุวรรณ ความรัก

ระหว่างสามีภรรยาแบบต่างๆ เช่น รักเดียวใจเดียวของ นางผีเสื้อสมุทร ชีhingเหมือน

สุวรรณมาลี เคารพเทิดทูนเหมือนนางเกษรารักและเสียสละเช่นนางเงือก เป็นต้น

๔. **ประเพณีสังคม** การสงครามในรูปแบบต่างๆ เช่นการรบ

โดยตรง การจารกรรม การใช้ กลยุทธ์ต่างๆ ที่จะเอาชนะฝ่ายตรงข้าม การสงบศึก การปฏิบัติ

ต่อเชลยศึก เช่น ที่พระอภัยมณีปฏิบัติต่อ อูศเรน และอูศเรนคาดโทษไว้ว่าถ้าอูศเรนจับ

พระอภัยมณีได้จะอย่างไร เป็นต้น

๕. **สันติภาพ** พระโยคีแห่งเกาะแก้วพิสดาร เป็นเสมือนเทพเจ้าผู้นำ

สันติภาพมาสู่คู่สงคราม ให้การรบช่อธรรมะเหมือนกันหมด ไม่เลือกฝ่ายผิดฝ่ายถูก ใช้

หลักธรรมเป็นพื้นฐานของสันติภาพ พยายามให้คู่กรณีเป็นมิตรที่ดีต่อกัน พระโยคีถือว่า

การตัดกิเลสตัณหาทั้งหลายเท่านั้นที่จะนำสันติสุขมาสู่มนุษยทุกคนได้

๖. **ความรู้เรื่องทะเล** พระอภัยมณีเป็นนาวรรณคดีไทยเรื่องแรกที่

ใช้ฉากในทะเลและชายฝั่งตลอด ทั้งเรื่อง สุนทรภู่ได้บรรยายความรู้เรื่องทะเลไว้มาก แผนที่

ของเรื่องนี้กาญจนาภรณ์ ๖ ได้อธิบายไว้อย่างละเอียดในเรื่องภูมิศาสตร์สุนทรภูื่อดังกล่าวแล้ว

คุณค่าทางอารมณ์ พระอภัยมณี มีรสทางวรรณคดีอันเป็นพื้นฐานทางอารมณ์ของ

มนุษย์อยู่พร้อมทั้ง ๔ รส แบบคติของสันสกฤต หรือรวมเป็น ๔ รส ตามคติของวรรณคดีไทย

ในที่นี้จะยกตัวอย่างรสทั้ง ๔ ดังนี้

๑. เสาวรณี บทชมความงาม เช่น ตอนชมโฉมศรีสุวรรณ เมื่อปลอมตัวเป็นพราหมณ์
เข้าเมือง รมจักรวาล

ฝ่ายทั้งสี่พี่เลี้ยงเมียงชม้อย	เห็นพราหมณ์น้อยโสภายะหาไหน
ดูผิวเหลืองเรืองรองทองอุไร	งามวิไลแลเล่ห์เทวดา
ชนงเนตรเกศกรรณและกรแก้ว	แลแลล้นน่ารักเป็นนักหนา
พิศวงหลงลืมกระพริบตา	เสนหาป่วนปวนรัญจวนใจ

๒. นารีปาโมทย์ บทเกี้ยวพาราสี เช่น ตอนศรีสุวรรณสลักใบตองอ่อนเป็นसारรักถึง
นางเกษราว่า

ในสารศรีสุวรรณวงศ์พงศ์ศัศตริย์	บุรีรัตนมหาสวรรค์
สาวทหวังพระธิดาวิลาวัลย์	ผู้ด้นด้นดงแดนแสนกันดาร
พยายามข้ามมหาสมุทร	หวังประสมนางนุชสุดสงสาร
มาอาศัยในสวนอุทยาน	บุญบันดาลดลจิตพระธิดา
เผอิญให้โฉมงามทรมสาวท	มาประพาสมพรรณบุปผา
พี่ยลยอดเยาวเรศเกษรา	ช่างโสภานีมน้องละอองนวล
ประไพพร้อมนิมน้อยกลอยสาวท	ตั้งนางในไกรลาสมาเล่นสวน
เสด็จกลับกลับไปให้รัญจวน	เฝ้าอีกอ่วนอาวรณ์ร้อนฤทัย

๓. **พิโรธวาหัง บทโกรธ** หรือตัดพ้อต่อว่า เช่น ตอนพระโยคีโกรธที่นางผีเสื้อสมุทร

กล่าวหาว่าไม่อยู่ในศีล ว่า

พระโยคีชี้หน้าว่าอุเหม

ยังไว้เววุ่นวายอิตายโง

เพราะหางผิวมัวเมาเฝ้าตะโกรง

ว่ากูโงมึงก็ตกรนเอง

อียักขาตาโตโมโหมาก

รูปก็กากปากก็เปราะไม่เหมาะสม

นมสองข้างอย่างกระโปรงดูโตนง

ผิวของตัวเองเขาอะไรมานม

จึงหนีมาอาศัยกูให้อยู่

มิใช่กูรู้เห็นเท่าเส้นผม

มาตริว่ากูผิดในกิจกรรม

จะให้สมน้ำหน้าสาแก่ใจ

แล้วเสกทรายปรายขว้างกลางคลื่น

ดังลูกปืนยิงยักษให้ตักษัย

ผีเสื้อกลัวตัวสั้นเพียงบรรลัย

ก็หลบไปตามวนชลธาร

๔. **สัลลาปังคพิไสย** คือบทรำครวญ หรือโศกเศร้า เช่น ตอนสุดสาครรำพัน

ถึงมารดา ตอนจากไปตามหาพ่อว่า

จันทร์กระจ่างกลางโคมดั่งโคมแก้ว

สว่างแถวท้องทะเลพระเวหา

สุดสาครนอนเอกเขนกมา

ดูดาราเดือนสว่างน้ำค้างพรหม

พอลมรืนคลื่นส่งคำดัดดิก

หวานรำลึกถึงเจ้าตาที่อาศรม

เคยนั่งแท่นแผ่นผาที่ท่าลม

ชวนหลานชมเดือนหงายสบายใจ

ไอ้สงสารมารดานิจจาเอ๋ย

เคยชมเขยลูกยาอัชฌาสัย

น่านมแม่แต่ละข้างข้างกระไร

ลูกเคยรับประทานทั้งหวานมัน

ไอ้จากมาน่าเสียดายเมื่อภายหลัง

จะย้อยพรั่งพูนองทั้งสองถัน

ลูกยิ่งอยากมากมายเสียดายครั้น

สะอื้นอื้นอดนมตรมฤทัย